

negende jaargang nummer 6 | 1968

KLEIO

UIT DE INHOUD:

- 1 27 en 28 september didactiek conferentie
- 2 Amerikaanse modellen schriftelijk eindexamen
- 3 De Sovjet-revolutie na 50 jaar
- 4 Over de aktualiteit der koloniale geschiedenis
- 5 De nieuwe geschiedenis van Engeland in onze leerboeken en lessen
- 6 Boekbespreking
- 7 Data 1968 postacademiaale colleges

VERENIGING VAN GESCHIEDENISLERAREN IN NEDERLAND (V.G.N.) BESTUUR

H. DE RUYTER, *voorzitter*; Kon. Wilhelminalaan 22, Leidschendam, tel. 01761-3657

C. M. H. BOSCH, *vice-voorzitter*; Borskilaan 7, Bloemendaal, tel. 023-61723

DRS. G. J. GERBSCHIED, *1e secretaris*; Stadionkade 76 m, Amsterdam, tel. 020-798286

DRS. A. J. M. VAN DER EERDEN, *2e secretaris*; Essesteynstraat 4, Voorburg, tel. 070-863757

M. LEEFLANG, *penningmeester*; Asterstraat 18, Enkhuizen, tel. 02280-3152; post-rekening 128701 t.n.v. de penningmeester van de V.G.N. te Enkhuizen.

A. J. V. M. ADANG, Waalwijk

DR. P. A. M. GEURTS, Leiden

DRS. G. A. J. GIEZEMAN, Voorburg

G. S. SCHAAFSMA, Breda

CONTRIBUTIE

f 20,— per kalenderjaar, het abonnement op Kleio inbegrepen

LEDENADMINISTRATIE

Aangifte en afschrijvingen van leden dienen te worden gericht aan Administratie VGN, Mient 272, 's-Gravenhage, tel. 070-682998. Bij aangifte wordt verzocht mee te delen: naam, voorletters, eventueel titel, bevoegdheid, huisadres, telefoon- en netnummer.

COMMISSIES

DIDACTIEKCOMMISSIE

H. E. DE WOLFF, *voorzitter, a.i.*; DRS. J. H. BIERLING; C. M. H. BOSCH; A. C. E. JANSE; O. POLETIEK; DRS. D. T. STEENIS;

Secr.: DRS. J. HAM, Simon Stevinstraat 27, Amsterdam 6, tel. 020-51820

Penn.: MEJ. A. U. M. KAMP, Plantsoenlaan 19, Bloemendaal, tel. 023-56715

COMMISSIE POSTACADEMIALE VORMING

De gegevens over de P. A. - commissie staan vermeld op de laatste tekstpagina van dit nummer.

COMMISSIE PUBLICITEIT

A. J. V. M. ADANG, *voorzitter*; DRS. J. B. STOMPH

Secr.: W. F. KALKWIEK, Rembrandtlaan 31, Velp, tel. 08302-5992

KLEIO

Orgaan van de Vereniging van Geschiedenisleraren in Nederland

Redactie: DR. P. A. M. GEURTS; DRS. H. J. NANNEN; DRS. G. W. T. M. TOMASSEN; G. WIJLING

Secr.: DRS. A. C. H. J. VAN NOORT, Oranjelaan 101, Lisse, tel. 02530-4527

Abonnementen voor leden gratis; voor niet-leden f 15,— per kalenderjaar; studentenabonnement: f 10,— per kalenderjaar. Opgave aan Administratie VGN, Mient 272, 's-Gravenhage, tel. 070-682998.

KLEIO DIDACTICA

Nummers te bestellen door overschrijving van het verschuldigde bedrag op post-rekening 128701 t.n.v. de penningmeester van de V.G.N. te Enkhuizen, met vermelding welk nummer wordt gewenst.

Correspondentie over deze bestellingen: Administratie VGN, Mient 272, 's-Gravenhage, tel. 070-682998.

Kleio en Kleio Didactica worden uitgegeven door de V.G.N. in samenwerking met de Stichting Onderwijs Oriëntatie, gevormd door de uitgevers J. M. Meulenhoff - J. Muusses - P. Noordhoff - Nijgh & Van Ditmar - Spruyt, Van Mantgem & De Does - W. J. Thieme

KLEIO

Tijdschrift van de Vereniging van Geschiedenisleraren in Nederland
(V.G.N.)

NEGENDE JAARGANG - NUMMER 6 - SEPTEMBER 1968

RIJKSUNIVERSITEIT LEIDEN

Bij de FACULTEIT DER LETTEREN zal op 1 september 1969 vaceren de

LEERSTOEL IN DE ECONOMISCHE GESCHIEDENIS.

De Faculteit zal gaarne geattendeerd worden op mogelijke kandidaten.

Zowel zij, die de aandacht willen vestigen op mogelijke kandidaten als degenen die zelf in aanmerking willen komen, kunnen zich richten tot de voorzitter van de Faculteit

Prof. Dr. A. E. Cohen, Rapenburg 67,
Leiden.

Sollicitanten worden verzocht bij hun sollicitatie een curriculum vitae en een lijst van eigen publicaties te voegen en voorts aan te geven welk lopend onderzoek zij verrichten. (Sollicitaties dienen vóór 1 november 1968 in het bezit van het Faculteitsbestuur te zijn.)

Nadere inlichtingen kunnen desgewenst worden ingewonnen bij het

Bureau van de Faculteit der Letteren, Rapenburg 67,
Leiden. Telefoon 0 1 7 1 0 - 2 2 0 4 4 - Toestel 4 7.

=====

CONFERENTIE VOOR GESCHIEDENISDIDACTIEK

"De Pietersberg" te Oosterbeek

27 en 28 september 1968

Ook dit jaar nodigt de Didactiekcommissie van de Vereniging van Geschiedenisleraren in Nederland U hartelijk uit voor de reeds aangekondigde conferentie, bestemd voor geschiedenisleraren bij het v.h.m.o., kweekscholen en mavo-scholen.

Het conferentie-thema luidt:

De functie van vaardigheden in het geschiedenis-
onderwijs.

Op de conferentie zal Prof. dr F. W. N. Hugenholtz een lezing houden.

De conferentie begint op vrijdagmiddag om 16.00 uur en eindigt op zaterdagmiddag om 14.30 uur.
Na ontvangst van Uw opgave zullen verdere mededelingen worden toegezonden.

Opgave voor 10 september a.s. aan Mej. A. U. M. Kamp, Plantsoenlaan 19, Bloemendaal.

Het conferentiegeld bedraagt f. 15.- (voor een één-persoonskamer f. 3.50 extra gireren). Dit bedrag dient tegelijk met de opgave te worden overgemaakt op postrekening nr. 1561752 t.n.v. penningm. Didactiekcommissie met vermelding "didactiek-conferentie 1968".

Bij de opgave gelieve men te vermelden: naam, adres, school of functie, telefoonnummer en giro-nummer, geslacht en of men al dan niet lid is van de V. G. N. Reiskosten worden denkkelijk vergoed.

=====

EUROSTUDIEDAG CEVNO 29 oktober 1968

Dit jaar wordt het Congres van de Contactgroep voor Europese Voorlichting in het Nederlandse Onderwijs gehouden op 29 oktober te Utrecht. Het Bestuur van de CEVNO nodigt alle onderwijsmensen in Nederland uit deze bijeenkomst bij te wonen. U zult niet alleen belangrijke informatie verkrijgen over Europese onderwijsproblemen, maar tevens in contact komen met leerkrachten uit alle richtingen en uit alle takken van het Nederlandse onderwijs: de samenwerking moet in het klein beginnen.

P r o g r a m m a :

- 10.00 uur Opening
- 10.15 uur Toespraak van Zijne Excellentie Dr. Veringa, Minister van Onderwijs en Wetenschappen.
- 10.30 uur A. Mozer, Kabinetschef van Dr. S. L. Mansholt
"Heeft het nog zin om in het onderwijs over Europa te praten".
- 11.30 uur Film: "Continent zonder grenzen".
Deze film is een uitstekend voorbeeld van praktische bruikbaarheid in uw eigen onderwijs.
- 12.30 uur Uitgebreide Koffie-tafel.
- 14.00 uur Drs. A. J. S. van Dam, oud-directeur Onderwijskundig Studiecentrum: "De gelijkmaking van onderwijssystemen in Europa".
- 15.00 uur Forum
- 16.00 uur Sluiting
- =====

CONGRESMEDEDELINGEN:

Congreszaal: Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen.

Mariaplaats 27 Utrecht. Telefoon: 030 - 10007.

Inschrijfgeld voor niet-leden f. 2.50; cevno-leden betalen geen inschrijfgeld.

De kosten van de uitgebreide koffie-tafel bedragen voor leden en niet-leden f. 2.50.

Reiskostenvergoeding: voor een ieder worden de reiskosten boven f. 5. - vergoed.

Belangrijk: degenen die vóór 29 okt. of op 29 okt. individueel lid van de CEVNO worden behoeven slechts f. 2.50 ab. geld voor het jaar 1968 te betalen (en daarmee geen inschrijfgeld voor het Congres).

Opgaven: Sekretariaat CEVNO Louise de Colignystraat 27 Alkmaar.

Telefoon: 02200 - 20546.

Betalingen op giro 1022996 t.n.v. penningmeester CEVNO Haarlem onder vermelding "Eurostudiedag".

De Sekretaris G. H. Oonk.

MEDEDELINGEN VAN DE EINDEXAMENCOMMISSIE

De samenstelling van de eindexamencommissie van de V.G.N. heeft sedert de eerste vergadering enige veranderingen ondergaan. Als nieuwe leden zijn tot de commissie toegetreden de heren W. Pabst, Dr. Th. H.J. Stoelinga en H.C. Verschoor. De heer H. de Ruyter heeft wegens zijn benoeming tot voorzitter van de V.G.N. voor het lidmaatschap van de commissie bedankt. De commissie is nu als volgt samengesteld: Drs. N.J. Maarsen, voorzitter; Dr. Th. H.J. Stoelinga, secretaris; Drs A. v. Boven; Dr. J.L.P. Brants; Dr. P.A.M. Geurts; Drs. J.J. Hage; E.L.C. Kalle; Dr. P. v.d. Meulen; A.W. Parent; W. Pabst; Drs. D.T. Steenis; H.C. Verschoor leden. Sedert februari is de commissie vijfmaal in vergadering bijeen geweest. De eerste bijeenkomsten hadden vooral een oriënterend karakter. Er werd een voorlopig werkprogramma opgesteld. Tevens werd als uitgangspunt aangenomen dat de commissie met de grootst mogelijke openheid de voor- en nadelen van alleen een schriftelijk, alleen een mondeling of een gemengd examen zou onderzoeken.

In de laatste vergaderingen heeft de commissie zeer uitvoerig bestudeerd welke vaardigheden, genoemd in het rapport van de doelstellingencommissie (blz. 175 t/m 183), op het eindexamen getoetst moeten worden. Als resultaat van deze besprekingen heeft de commissie besloten in drie subcommissies een onderzoek te doen naar de meest wenselijke vorm(en) van toetsing van een aantal vaardigheden en een of meer uitgewerkte toetsingsmodellen te ontwerpen. De resultaten van de werkzaamheden van de subcommissies zullen in plenaire vergaderingen van de commissie worden besproken waarna een interimrapport zal worden samengesteld. Dit interimrapport zal in de winter 1968-1969 ter discussie aan de p.a. -kringen worden voorgelegd. Hierna zal het eindrapport worden opgesteld. De commissie streeft ernaar omstreeks mei 1969 haar werkzaamheden te beëindigen.

Th. Stoelinga.

AMERIKAANSE MODELLEN SCHRIFTELIJK EINDEXAMEN GESCHIEDENIS.

Komt er in ons land een schriftelijk eindexamen geschiedenis? Is dat mogelijk? wenselijk? noodzakelijk? We kennen de antwoorden op deze vragen nog niet. Hieronder volgen twee modellen van een schriftelijk eindexamen geschiedenis zoals die in 1967 voorgelegd werden aan Amerikaanse studenten die ingeschreven wensten te worden aan bepaalde universiteiten. Zonder inzicht in de voorbereidingen die eraan voorafgingen, zonder kennis van de verwachtingen die docenten en examinatoren ervan hadden, de maatstaven, die zij aanlegden en van de resultaten, zeggen deze

modellen natuurlijk niet alles. Toch is het voor de leden van de VGN misschien interessant er kennis van te nemen.

Redactie.

COLLEGE ENTRANCE EXAMINATION BOARD

Advanced Placement Examination

AMERICAN HISTORY

SECTION II

Time-2 hours and 15 minutes

Directions: You are to select any THREE of the following questions. Make your selections carefully, choosing those questions which you are best prepared to answer thoroughly in the time permitted. Questions of this type are a test of your judgment, knowledge, and ability to present such knowledge in an appropriate manner. Cite specific facts to substantiate your generalizations. Be as specific as possible in illustrating your answers. Do not neglect to give dates where they are necessary for a fuller understanding of your response. Clearness of organization as well as the quality of your English will be factors considered in scoring your answers. You have FIFTEEN minutes to select the questions and plan the answers. You may use the blank pages of the blue insert to plan the answers. You will then have FORTY minutes to write and review EACH question. Make certain to number your answers as the questions are numbered in the examination book.

1. "The United States was still an economically underdeveloped country in 1840".
Assess the validity of this generalization, making clear what you mean by the term "underdeveloped".
2. "The issues that divided proponents and opponents of the Constitution later divided the Federalists and Jeffersonians and still later, the Jacksonians and Whigs."
What evidence and assumptions have led some historians to advance this proposition and others to criticize it?
Name at least one historian on each side of the proposition.
3. Compare the positions of women in any three of the following places and account for the differences you find.
(A) The western frontier in the mid-nineteenth century
(B) A New England textile manufacturing town in the 1830's
(C) A tidewater plantation in the ante-bellum South

D. New York City during the Progressive Era.

4. "Americans have been idealists in going to war but realists at the peace table."

Assess the validity of this statement for any two of the following wars:

- (A) The Revolutionary War
- (B) The Mexican War
- (C) The First World War
- (D) The Second World War

5. Each of the following terms has been a popular or shorthand way of describing a complex event or development. To what extent is the terminology a fair representation of what happened?

Discuss all of the following, allocating approximately eight minutes for each answer.

- (A) The "Intolerable Acts" of 1774
- (B) The "Corrupt Bargain" of 1824
- (C) The "Crime" of 1873
- (D) The "Court-packing" of 1937
- (E) The "Sellout" at Yalta in 1945

6. To what extent did the measures of the New Deal reflect a coherent economic philosophy?

7. "Political controversy in the United States has usually centered around men rather than political philosophies".

Evaluate this statement with respect to any two of the following presidential campaigns.

- (A) 1828
- (B) 1896
- (C) 1912
- (D) 1940

8. Benjamin Franklin has been described as the representative American of the eighteenth century.

Explain to what extent you think this view is justified.

9. How and to what extent was Great Britain transformed from "ancient foe" to "trusted ally" between 1865 and 1918?

10. Compare the motives, the methods, and the effectiveness of the federal government in silencing dissent in any two of the following periods:

- (A) The 1790's
- (B) The Civil War (1861-1865)

- (C) The First World War (1914-1918)
(D) The second World War (1939-1945)

(END OF EXAMINATION)

College Entrance Examination Board

Advanced Placement Examination

EUROPEAN HISTORY

SECTION II

If you follow the suggested times, you will have fifteen extra minutes. Use this time both for planning your answers before you write and for reviewing your answers after you have written them. If, in order to show your knowledge most effectively, you wish to look at the questions in Part B before you make your choice in Part A, you may do so.

P A R T A

(Suggested time - 1 hour)

Directions: Go immediately to the questions that cover the period of European History in which you consider yourself best prepared. Answer TWO questions, BOTH from the same period, devoting one-half hour to each question. Number each answer as the question is numbered in the examination book.

Period 1450 - 1660

1. What characteristics of the Renaissance in Italy and in the North are suggested by comparing the individuals in ONE of the following pairs?

Machiavelli... Erasmus

Savonarola... More

2. To what extent was religion an issue in the civil wars in France, 1562-1598?
3. Account for the differences in the relationship between Parliament and monarch in the reigns of Elizabeth I and James I.
4. Compare the effects of the sixteenth-century price revolution in Western Europe on THREE of the following.

The monarchy

The nobles

The middle class

The peasantry

Period 1660 - 1789

5. Why was the France of Louis XIV considered a model by other European countries?
6. How did religious, constitutional, and foreign-policy issues become intertwined in England in the years 1660 - 1689 ?
7. What circumstances enabled Brandenburg-Prussia, without substantial natural resources, to develop into a European power by 1740?
8. "Natural rights" and "social contract" were terms widely used in the political thought of the seventeenth and eighteenth centuries. How were these terms used by Locke and Rousseau?

Period 1789 - 1870

9. The enemies of the French Revolution feared that the spread of its ideals might undermine the established order in the rest of Europe. How far did events justify their fears during ONE of the following periods?

1792 - 1799
1800 - 1815
10. What political and social conditions in England led to parliamentary reform in 1832 and in 1867?
11. Account for the failure of Utopian socialism to achieve its objectives.
12. Assess the relative responsibility of France and Prussia for the Franco-Prussian War of 1870.

Period 1870 - 1939

13. Compare the ways in which the governments of France and Germany dealt with socialism and Catholicism between 1871 and 1914.
14. How do you account for the fact that in 1913 Lenin despaired of achieving his goals in Russia, but attained most of them ten years later?
15. To what did the Treaty of Versailles incorporate the principle of national self-determination?
16. Analyze the political and social impact of the depression on Great Britain and France in the period 1929 - 1936.

P A R T B

(Suggested Time - 50 minutes)

Directions: Choose ONE question. Number your answer as the question is numbered in the examination book.

17. "The techniques of imperialism may change but the outcome, which is the domination of one people by another for purposes of gain, has been the same in all ages".

Assess the validity of this statement by an evaluation of imperialism in TWO of the following three periods.

1450 - 1598

1660 - 1763

1880 - 1914

18. To what extent are the policies of statesmen shaped by their opponents?

Illustrate your answer with ONE individual from EACH of the following three pairs.

Charles V

Philip II

Cromwell

Joseph II

Cavour

Stalin

19. "Nationalism always triumphs over other loyalties."

Test the validity of this statement with reference to ONE example from EACH of the following three pairs.

The German states, 1555 - 1648

The Netherlands, 1566 - 1609

The Italian states, 1815 - 1871

The Austrian Empire, 1815 - 1867

The Soviet Union, 1919 - 1939

Germany, 1919 - 1939

END OF EXAMINATION.

DE SOVJET-REVOLUTIE NA 50 JAAR - J. REYERS.

De vijftigste verjaardag van de Sovjet-revolutie heeft een stroom van literatuur over de wereld doen uitgaan; ook de Nederlandse dag- en weekbladen hebben aan dit uitermate belangrijke fenomeen in de moderne geschiedenis veel aandacht geschonken. Het kan wel haast niet anders of het bekende tijdschrift "Internationale Spectator" heeft een belangrijk aandeel gehad in deze "herdenking" van 50 jaren Sovjet-bewind. Immers genoemd tijdschrift is bekend om de degelijkheid van zijn informatie, en zo vinden we in de twee, ons ter recensie, toegezonden nummers een aantal artikelen, die op een wat hoger niveau staan, dan de meeste publicaties over de Sovjet-Unie, maar die toch weer niet zó gespecialiseerd zijn, dat ze voor de niet in de Oosteuropese problematiek geverseerde lezer onbegrijpelijk zouden zijn. (Zo bevatten de artikelen geen citaten in het Russisch of een andere Slavische taal).

Een groot deel van de artikelen is geschreven door medewerkers van het Oost-Europa-Instituut van de Universiteit van Amsterdam.

Het is uiteraard geen gemakkelijke opgave van een aantal zelfstandige artikelen een beknopt overzicht te geven, wanneer men althans niet vervallen wil tot het samenstellen van een aantal droge zakelijke samenvattingen. Wij willen de vrijheid nemen van onze lectuur verslag te doen en enkele opmerkingen te maken n. a. v. het gelezene.

Allereerst werden wij geboeid door een artikel van H. L. Verhaar over economische samenwerking in Oost Europa, tegen welke prijs? Het blijkt n.l. dat de Comecon-staten het nooit eens zijn kunnen worden over een socialistische prijsbasis. Het klinkt wel heel mooi de prijzen te willen baseren op de productiekosten. Alleen de vraag is : op welke produktiekosten? De Sovjet-Unie kan bij de vigerende comecon-prijzen grondstoffen niet rendabel exporteren: Sovjet-economen pleiten dan ook voor een drastische verhoging van de export-prijzen van grondstoffen: van wol met 100%, van olie met 160% en van ertsen zelfs met 270%.

Door bilaterale onderhandelingen heeft de S. U. getracht de individuele belangen met elkaar in overeenstemming te brengen. Als eerste heeft Tsjecho-Slowakije erin toegestemd aan de S. U. een crediet te verlenen voor het ontginnen van West-Siberische olievelden, waarbij van Russische zijde werd duidelijk gemaakt, dat Tsjecho-Slowakije anders na 1970 verstoken zou blijven van Russische olieleveranties.

Dergelijke informatie maakt de spanning die er ook de laatste maanden tussen de S. U. en Tsjecho-Slowakije geweest is, wat meer begrijpelijk:

Dan verstaat men dat de "Oelleitung der Freundschaft", waardoor de Russische olie naar Tsjecho-Slowakije gepompt wordt, niet alleen maar symbool is van socialistische vriendschap en dat het Stalinistische imperium bezig is te veranderen in een "commonwealth", zoals de Engelse historicus J. F. Brown zei (The new Eastern Europe New York 1966, blz. 230).

De directeur van het Amsterdamse Oost-Europa Instituut prof. Bezemer handelt over de ideologische factor in de buitenlandse politiek van de S. U.

Internationale Spectator. Tijdschrift voor Internationale Politiek. Oost-Europa nummer Jaargang XXI Nr. 14 (22 juli 1967) en Nr. 18 (22 okt. 1967)
Prijs: No. 14 f. 2.25; No. 18 f. 3.50.
Administratie: Alexanderstraat 2, 's Gravenhage.

De spelling van met name Russische persoonsnamen heb ik aangepast aan de in de Nederlandse bladen en tijdschriften gebruikelijke, hoewel het mij bekend is, dat deze schrijfwijze de Russische klanken onvolkomen weergeeft.

Dikwijls is men geneigd bij de verklaring van de buitenlandse politiek der S. U. uit te gaan ofwel van de Marxistische ideologie, dan wel van het nationaal belang. Voor de Sovjet-leiders bestaat dit dilemma niet: voor hen immers is het belang der S. U. gelijk aan het belang van het communisme. Krachtens de leer van het historisch materialisme is de zegepraal van het communisme onvermijdelijk. In de praktijk blijkt men met deze communistische leerstukken alle kanten op te kunnen: een communistische partij in een ontwikkelingsland kan er een uitnodiging in zien de macht te grijpen, maar ook een waarschuwing tegen voorbarig optreden. De houding tegenover andere partijen, die het belang der arbeidersklasse voorstonden heeft felle bestrijding gekend (de sociaal-democraten waren bezig "het proletariaat in de rug aan te vallen). Daarnaast waren er pogingen tot samenwerking zoals in de Volksfrontperiode van de jaren '30. De S. U. heeft toenadering gezocht zowel tot de Republiek van Weimar, als tot het Derde Rijk - De hoofdvijand is die groep van landen die de communistische leiders als hun voornaamste tegenstanders beschouwen. In de jaren '20 waren dat Engeland en Frankrijk; omstreeks 1935 was dat het nationaal-socialistische Duitsland, na 1945 werden dat de Verenigde Staten.

Geen wonder dat prof. Bezemer met instemming een woord van Robert Daniels aanhaalt: Foreign policy is one of the least ideological aspects of Sovjet politics "een wat kille Realpolitik" meent hij.

Na de dood van Stalin is de kremlinologie geen najagen van hersenschimmen meer, maar is zij bezig zich te ontwikkelen tot een min of meer respectabele discipline. Vooral na 1960 is de overwinning van Chroestsjev op de z. g. antipartij-groep het onderwerp geweest van felle discussies: Aan de ene kant stond de z. g. "conventional school": voor de aanhangers hiervan is de persoonlijke dictatuur kenmerkend voor de communistische één-partij-staat (monocratie). De hiertegenoverstaande "conflict-school" acht Chroestsjev's bewind niet een persoonlijke dictatuur, maar veel-
eer een oligarchie. Volgens de "conflict-school" zou het aftreden van Chroestsjev een min of meer logisch uitvloeisel zijn van de fundamentele instabiliteit van zijn regime, terwijl de aanhangers van de "conventional-school" dit aftreden eerder menen te moeten verstaan als een opvlammen van de successiestrijd.

Een zeer aparte bijdrage tot het debat levert het boek van Linden (Carl Linden: Krushchev and the soviet leadership 1957-1964. Baltimore 1966). Linden acht Chroestjev een leider, die Rusland heeft willen bevrijden uit de Stalinistische

verstarring en heeft willen maken tot een welvaartstaat; in Linden's visie zou Chroestsjev het hebben moeten opnemen tegen conservatieve krachten van Stalinistische makelij.

De Leidse hoogleraar Locher handelt over het falen van de voorlopige regering, die na de val van het Tsarisme de leiding kreeg, en waarvan Kerenski de bekendste exponent was. De plaatsruimte laat niet toe het betoog van prof. Locher uitvoerig te gaan resumeren. Wij geven slechts zijn oordeel over de voorlopige regering, dat ongunstig uitvalt: wanneer men tenminste de maatstaf aanlegt van doelbewust en resoluut handelen, dat, rekening houdt met gegeven mogelijkheden. Van Kerenski luidt het, dat diens woordkunst niet toereikend bleek om hem als politiek koorddanser tussen burger en socialist het evenwicht te doen behouden.' Hij was niet opgewassen tegen Lenin, met zijn vastomlijnd doel, zijn weloverlegde strategie en zijn realistische tactiek.

Het is bekend, dat de meningen over de gang van zaken in oktober 1917 ver uiteenlopen. Met name de rol die Trotzki bij het ontketenen van de revolutie heeft gespeeld is aan veel discussie onderhevig geweest.

Nog in 1931 liet Stalin een redevoering uit 1918 herdrukken, waarin aan Lenin en Trotzki lof werd toegezwaaid voor hun aandeel in het welslagen der Oktober-revolutie. Prof. Bezemer heeft nagegaan, hoe Stalin in de tweede helft der jaren '30 Trotzki geheel uit het verhaal heeft laten verdwijnen en zich zelf in diens plaats heeft gesteld. Onder Stalin was, wat voor geschiedschrijving doorging dan ook in feite niet veel meer dan mythevorming. De huidige leiders der Sovjet-Unie zijn uit de Stalin-factie voortgekomen en daarom niet bereid aan de grote ketter Trotzki de eer te geven die hem toekomt. Het is boeiend te lezen hoe Lenin gedurende een aantal weken "ondergedoken" heeft gezeten te Helsingfors en van daaruit het beloop van zaken heeft trachten te regelen. We noemen slechts terloops dat Kamenev niet bereid was de grote risico's die Lenin dorst te nemen, te delen: het heeft hem in de latere geschiedschrijving het epitheton "Streikbrecher" en verrader bezorgd. Prof. Bezemer acht dit onbillijk: Kamenev was volgens hem een achtenswaardig mens, al was hij dan wellicht geen sterke persoonlijkheid.

Centraal blijft nog altijd de figuur van Trotzki.

In zijn geschiedwerk over de Russische Revolutie, dat naar het oordeel van prof. Bezemer nog steeds het beste is, dat van sovjet-zijde over de oktober-revolutie geschreven is, zal de schrijver de gebeurtenissen wel wat al te mooi hebben gearrangeerd. Maar als de sovjet-geschiedschrijving Trotzki's werk aan critiek wil onderwerpen, zal zij documenten op tafel moeten leggen; Daaruit zal blijken hoe belangrijk zijn rol in de Oktober-revolutie is geweest.

"Dit laatste vormt misschien nog de grootste belemmering voor de publicatie van documenten over Trotzki".

Van de hand van W. H. Roobol is een bijdrage over de Grondwetgevende Vergadering. Dat deze vergadering een onvervulde belofte gebleven is, is volgens

de schr. het gevolg van de omstandigheid, dat de idee van de Constituante alleen sprak tot de dunne bovenlaag der democratische partijen, niet tot de brede lagen van de bevolking.

"Als een lichtend en klaar voorbeeld rijst de Russische Revolutie voor de Europeesche en Amerikaansche arbeiders op, die nu de wereldrevolutie zullen maken." Zo schreef Herman Gorter in zijn, aan Lenin opgedragen brochure: De Wereldrevolutie uit 1918. Ger Harmsen maakte historisch-filosofische kanttekeningen bij dit begrip. De schr. gaat na in hoeverre deze conceptie van een wereldrevolutie duidelijk gestalte heeft gekregen; naar de opvatting van Engels in 1847 zal de communistische revolutie "eine in allen zivilisierten Ländern", d. h. wenigstens in England, Amerika, Frankreich und Deutschland gleichzeitig vor sich gehende Revolution sein". Zelfs t. a. v. het al of niet gewelddadig karakter van de revolutie is de houding van Marx ambivalent: hij houdt een vreedzaam verloop van de door hem beoogde maatschappelijke ontwikkeling voor mogelijk in bepaalde landen met een sterk ontwikkelde parlementaire democratie: in 1872 zegt hij in een te Amsterdam gehouden rede dat in landen als Engeland en Amerika de arbeiders op vredelievende wijze tot hun doel kunnen geraken; "und wenn mir eure Institutionen besser bekannt wären, würde ich vielleicht noch Holland hinzufügen". Het valt niet gemakkelijk uit de uitspraken van Lenin een duidelijke uitspraak te citeren. Evenmin als Marx speculeerde hij graag over toekomstproblemen: daarvoor was de geschiedenis voor hem te grillig en te rijk aan mogelijkheden. Maar het lijkt wel verantwoord aan te nemen, dat Lenin een socialistische maatschappij in één land niet voor mogelijk hield.

In 1924 leidt het steeds langerdurende isolement van de Russische revolutie tot een scherp debat over het uitblijven van de wereldrevolutie. Tegenover Trotski's standpunt dat een werkelijk socialistische maatschappij in de Sovjet-Unie niet mogelijk was zonder een succesvolle proletarische revolutie in West-Europa, verdedigde Stalin de stelling, dat de Sovjet-Unie over voldoende hulpbronnen beschikte om het socialisme te kunnen realiseren. Wanneer in Duitsland Hitler aan de macht komt, slaat hij daarmee iedere revolutionaire verwachting de bodem in.

Ook de communistische wereld ziet zich in het defensief gedrongen en het gaat erom de opmars van het fascisme tot staan te brengen, zelfs in Azië. Stalin was bevreesd dat wat in de Sovjet-Unie was bereikt, weer verloren zou kunnen gaan; op grond daarvan was hij in zijn buitenlands beleid geneigd tot uiterste voorzichtigheid en zelfs tot conservatisme eerder dan tot het lopen van enig risico terwille van een uitbreiding van de wereldrevolutie.

Na 1945 is de "balance of terror" het thermonucleaire bewapeningsevenwicht tussen de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten van beslissende betekenis geworden voor de strategie van de wereldrevolutie. De problematiek van de wereldrevolutie spitst zich toe op de vraag of de volkeren in de gekleurde werelddelen voor het communisme zullen kunnen kiezen zonder dat de mensheid ondergaat in een Derde Wereldoorlog. De leiders in Moskou geven op deze vraag een ander antwoord, dan hun collega's in Peking of Havanna. Moskou legt de nadruk op het

behoud van de wereldvrede en wenst geen enkel risico te lopen terwille van het slagen of redden van de revolutie in één land. Peking en Havanna menen dat alleen de wereldrevolutie de wereldvrede kan redden. Immers het Amerikaanse imperialisme bedreigt de veiligheid in de wereld en hoe meer revoluties er uitbreken, hoe zwakker worden de Verenigde Staten en hoe groter wordt de kans op behoud van de vrede,

Tenslotte heeft Dr Stoelinga, auteur van een dissertatie over: Russische revolutie en vredesverwachtingen in de Nederlandse pers, Maart 1917 - Maart 1918, enkele reacties op de Oktober-revolutie in de Nederlandse pers besproken. Over het algemeen ging de voorkeur uit naar de Centralen, die het meest positief stonden tegenover verschillende pogingen tot het tot stand brengen van een vrede. Men nam op felle wijze stelling t.o.v. de Geallieerden met hun onverbiddelijke oorlogsmentaliteit. De 80-jarige Abr. Kuyper stortte in De Standaard de fiolen van zijn toorn over Engeland uit. De Telegraaf en De Amsterdammer daarentegen verdedigden de belangen der Geallieerden. De hoofdredacteur van de Telegraaf J.C. Schröder - sommigen nog wel bekend als Barbarossa en schrijver van de column "Spotternij of Sotternij" - werd zelfs enkele malen gerechtelijk vervolgd, omdat hij 's lands onzijdigheid in gevaar zou hebben gebracht. Veel begrip voor de binnenlandse politieke verhoudingen in Rusland tonen de bladen niet; verschillende socialistische groeperingen worden over één kam geschoren, als 'ultra's' of 'Jacobijnen'. De bolsjewiki worden de voortzetters van de anarchistische tradities uit de 19e eeuw genoemd. Ook heten ze wel 'gespuis'. "De Nederlander" wees er op dat in een revolutie het 'schuim der natie' boven komt en voor het ogenblik de betere elementen overheerst. Het annuleren van de staatsschuld werd aan de bolsjewiki zeer kwalijk genomen, al hoopte men dat deze maatregel ongedaan zou worden gemaakt, wanneer de bolsjewiki verdreven waren. Alleen de financiële expert Van Oss had de bui zien aankomen en reeds in september 1917 in zijn blad "De Haagsche Post" voor een naderend bankroet gewaarschuwd.

Toen de bolsjewiki over een vrede begonnen te onderhandelen werden zij als de vredestitelers van Europa geprezen: 'In de duistere wereld, waarin wij leven is hun idealisme als een hoogoplaaiende vlam en wij voelen er de warmte van en zien het licht. In het Oosten wordt een waarlijk Kerstfeest gevierd.'

Aldus 'Het Vaderland' op 24 december 1917.

Bladen als De Telegraaf en De Amsterdammer tonen een steeds grotere verontwaardiging over het optreden der bolsjewiki te Brest-Litowsk. Zij maakten zich geen illusies over de afloop der onderhandelingen en wezen herhaaldelijk op de konsekwenties die het optreden van de Centralen voor het westen zou hebben, wanneer zij ook daar de overwinning zouden behalen. 'Morgen zal Duitsland met Rusland de vrede hebben, dien de slager heeft met den os, als het beest goed en wel gevierendeeld in zijn winkel hangt'. Het blad waarschuwt allen, die dromen van demobilisatie en ontwapening voor en aler het Duitse militarisme definitief verslagen is.

De houding van de socialistische pers tegenover de bolsjewiki verschilt nauwelijks van de burgerlijke pers. De dictatuur van het proletariaat, die in feite niets anders was dan de dictatuur van een groepje partijleden, had, naar de mening van Het Volk niets met democratisch socialisme te maken.

Vreugde over het uitbreken der revolutie heerste er in de kringen van de principieel revolutionair-marxistische Sociaal-democratische partij. Het partijblad "De Tribune" zond een telegram met gelukwensen aan Lenin en zei steun aan de bolsjewiki toe 'door het Hollandse proletariaat te revolutioneren'. Nu was De Tribune ervan overtuigd, dat de revolutie zou stranden door gebrek aan medewerking van de sociaal-democraten in Duitsland en andere landen. Het imperialisme -- zal de machten der reactie aanvoeren tegen de Revolutie en het verraad der sociaal-patriotten (sociaal-democraten) zal algemeen en onverbloemd zijn werk trachten te volbrengen.

Hoewel het blad de politiek van Lenin door dik en dun verdedigde, had het critiek op de houding van de Russische onderhandelaars te Brest-Litowsk. De beide hoofdredacteuren Van Ravesteyn en Wijnkoop waren n.l. fel anti-Duits en achten een overwinning van het Duitse imperialisme gevaarlijker dan van het Franse of Engelse.

Samenvattend concludeert Dr Stoeltinga, dat de Nederlandse pers de betekenis der Oktoberrevolutie niet heeft onderkend, uitgezonderd De Tribune. Men was slechts geïnteresseerd in de gebeurtenissen in Rusland voorzover ze van invloed waren op de afloop van de oorlog.

Met opzet hebben wij van de inhoud van de twee ons toegezonden nummers van de Internationale Spectator een uitvoerig overzicht gegeven. De daarin vermelde feiten en beschouwingen zijn van meer betekenis, dan de zaken die dikwijls bij herdenkingen vermeld worden. Het nieuwe geschiedenis-programma leidt onvermijdelijk tot een meer gedetailleerde behandeling van de moderne historie. Daarvoor kan de docent eigenlijk niet grondig genoeg geïnformeerd zijn, althans wanneer hij wat meer wil geven in zijn lessen, dan wat background information bij dag- en weekblad. Niemand kan het zich in dit verband permitteren, de sovjet-revolutie voorbij te gaan en toch komt niet ieder er aan toe zelfs ook maar enkele gespecialiseerde boeken daarover te raadplegen. Deze nummers van de Internationale Spectator bieden hem nu de kans in deze uitermate boeiende materie zo al niet geïnformeerd, dan toch georiënteerd te raken. Een kans die men niet mag missen.

Augustus 1968.

* * *

OVER DE AKTUALITEIT DER KOLONIALE GESCHIEDENIS

door Dr. S. L. van der Wal

Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van gewoon hoogleraar in de geschiedenis der betrekkingen van Nederland (e. a. Europese landen) met de overzeese wereld aan de R. U. te Utrecht op 6 mei 1968. Groningen 1968.

In deze inaugurele oratie valt te prijzen, dat zij de sommigen aanstoot gevende term "koloniale geschiedenis", die in de naam van dit hoogleraarschap angstvallig vermeden wordt, zowel in de titel als in de tekst durft te gebruiken. Overigens zijn de hoofdlijnen van het betoog niet gemakkelijk te volgen. In grote trekken schijnt het hierop neer te komen.

De spreker brengt zijn onderwerp in verband met de kolonisatie, die inderdaad een der belangrijkste en actueelste wereldvraagstukken is. T. a. v. Nederland vertrok dit proces zich niet zonder moeite en pijn, hetgeen wellicht aan onze geringe kennis van het koloniale verleden te wijten is.

Het is wenselijk ook de dekolonisatie eerlijk en nauwkeurig te beschrijven, want er bestaat een slechte naast een onpartijdige koloniale geschiedenis.

De eerste kan veel schade toebrengen aan de goede verhouding tussen de gewezen kolonie en het ex-moederland; de laatste had het vaak moeilijk door de koloniale richtingsstrijd.

Daar we thans de koloniën kwijt zijn, bestaat deze moeilijkheid niet meer. Toch groeit het aantal Nederlandse koloniaal-historici niet, wèl het getal der buitenlandse, zodat ten onzent een achterstand ontstaan is. Tekenende van herstel zijn echter merkbaar.

Men zal met het koloniale verleden dienen af te rekenen, zoals eens, in 1905, de koloniale bewindvoerders afrekenden met de vorige koloniale koers en de Ethische Richting inluiden.

Ten slotte mag de nieuwe koloniale geschiedvorsching geen te Westerse richting mogen inslaan, doch zij zal zich ook op de lotgevallen der inheemsen dienen te bezinnen.

Thans mogen enige opmerkingen volgen.

Of de onpartijdige koloniale geschiedschrijving in het oude N. I. slecht kon tieren in een klimaat, waarin zakelijkheid en onpartijdigheid moeilijk konden gedijen, moet ernstig betwijfeld worden. Wij kenden slechts zelden een chauvinistische koloniale geschiedschrijving, zelfs niet in de schoolboeken. Destijds heb ik meer last gehad van het Oostmoesonklimaat dan van het benauwende geestelijke klimaat

en ik kon schrijven, wat ik wilde. Sommige auteurs als Van der Chijs, Colenbrander en zelfs Stapel vind ik eerder hyperkritisch, dan dat zij het verleden trachtten goed te praten, of zelfs te verheerlijken.

Of men, wanneer in de koloniën dingen op de helling werden genomen, of op stapel werden gezet, dit bij voorkeur op historische gronden deed, meen ik eveneens te moeten betwijfelen. Ik ken daarvan geen duidelijk voorbeeld. De spreker verzekert trouwens, dat de belangstelling in Nederland voor koloniale geschiedenis steeds gering is geweest. De enige historische figuur, die men in Indië goed meende te kennen, was Jan Pietersz. Coen en een bepaalde politieke groep ver-eerde hem als haar schutspatroon. Dit was bij mijn weten alles. Er bestond in het oude Indië eerder een neiging om alles beter te willen weten dan zijn voor-gangers.

Dat na 1950 de geringe belangstelling voor de eigen koloniale geschiedenis nō g sterker daalde, is m.i. ook als een frustratie-verschijnsel der teleurgestelde Ethische Richting te beschouwen, die h. t. l. vooral voor Leiden vertegenwoordigd was. Men vergelijke hiermede de energie waarmede m.n. Wageningen, niet-tegenstaande het verlies van de kolonie, tōch de tropische landbouw heeft doorge-zet. Dit Leidse défaitisme heeft m.i. fataal op de publieke belangstelling voor de koloniale geschiedenis gewerkt.

De kleine kring belangstellenden, waarvan de spreker een geestelijke revalidatie verwacht, richtte zich aanvankelijk op rekenschap en verantwoording t. a. v. het Nederlandse koloniale beleid, een soort afrekening. Deze afrekening vindt hij ook terug bij het ontstaan der z. g. Ethische Richting omstreeks 1905.

Deze vergelijking lijkt mij weinig gelukkig, als men haar op de koloniale ge-schiedenis wil toepassen. Een herschrijving van het koloniale verleden onder in-vloed van een ingrijpende staatkundige verandering als de dekolonisatie, is toch wat anders dan een financiële afrekening met de vorige koloniale koers, resulterende in een renteloze lening van 30 miljoen gulden. Interessanter ware geweest, indien de spreker ons de invloed der veranderende koloniale politiek had aangewezen in een gewijzigde koloniale geschiedschrijving. Doch aan voor-beelden is deze oratie niet rijk.

Ten slotte de oriëntalisering der koloniale geschiedenis. Ik hoop, dat er iets van terecht zal komen, doch men is nu eenmaal hardleers. Reeds in het eerste deel zijner "Opkomst" betoogde de koloniale geschiedschrijver J. K. J. de Jonge (in 1862) hiervan de wenselijkheid, doch wat is er intussen van terecht gekomen? Men zou gedacht hebben, dat de gebeurtenissen van 1945-1949 aanleiding zouden hebben gegeven, om het roer om te gooien, doch het tegendeel is waar.

Bovendien is er méér voor nodig, dan alleen maar belangstelling, ten minste voor die periode, waarvoor dr. Van der Wall verklaart geen bijzondere belangstelling te hebben. Ik noem slechts voldoende kennis der Inheemse talen, om de Inheemse

historische bronnen te kunnen lezen. Doch ik ken slechts een enkele jonge buitenlander, die deze lange en steile weg ter bestudering van het ganse koloniale verleden betreden heeft.

Dr. H. J. de Graaf.

DE NIEUWE GESCHIEDENIS VAN ENGELAND IN ONZE LEERBOEKEN
EN LESSEN.

Een kritische beschouwing van wat de leerboeken over dit onderwerp bieden, kan zijn nut hebben. Het is daarbij goed al te grove generaliseringen aan te wijzen, maar vooral ook die plaatsen, waar de tekst van onze boeken is samengesteld in al te goed vertrouwen op inmiddels sterk verouderde handboeken.

Reeds de tijd van Elisabeth I levert problemen op. Niet alleen heeft de Nederlandse schoolboekauteur er nogal eens moeite mee om tot een aanvaardbaar oordeel over de koningin en haar politiek te komen, maar ook beginnen bij de behandeling van dat tijdvak nogal eens ontsporingen, die het beeld van een volgende periode in nog ernstiger mate kunnen scheefrekken. Dat is met name het geval bij de behandeling van het Puritanisme, en bij die van de veranderingen in de maatschappij (opkomst van de gentry, die omslagse adel genoemd wordt, maar elders als een soort opkomende bourgeoisie wordt behandeld).

Hoewel er misschien niet veel te zeggen valt tegen de in onze boeken gebruikelijke voorstelling dat de eerste Stuarts de revolutie veroorzaakten door hun starre kerkelijke politiek en hun neigingen tot absolutisme, is het nuttig zich rekenschap te geven van het debat onder Engelse historici over de oorzaken van de revolutie. Zeker is immers dat ook sociale verschuivingen een rol hebben gespeeld. Men mag -voorzichtig- aannemen dat de gentry - die in ieder geval een aandeel van gewicht had in de revolutie- een machtsvacuüm had opgevuld dat ontstaan was doordat een oudere aristocratie van feodaler structuur haar vroegere positie had prijsgegeven. Dit wil echter niet zeggen dat de sociale, kerkelijke en politieke scheidingslijnen tussen koningsgezinden en parlamentsaanhang eerst, en later tussen de parlementariërs en de "New model army" altijd even gemakkelijk te trekken zijn. Zeker is dat het leger, met haar independentie en seculaire aanpak, waaronder radicaal-democratische propaganda een tijdlang met succes gevoerd werd, recht heeft op een grotere belangstelling dan ze in de meeste leerboeken krijgt.

Het blijft ook nog de vraag hoe men, nu de opvattingen over de "Puritan Revolution" zo veranderd zijn, de restauratie van 1660 en de Glorious Revolution van 1688 moet herwaarderen. De betekenis van de laatste, hoe belangrijk ook, met name voor de buitenlandse politiek, wordt in het algemeen in

onze boeken overschat. Ze bracht zeker geen overwinning van het parlementaire stelsel.

Evenmin is dit parlementaire stelsel ontstaan door en tijdens de eerste Hannovers, en zeker was er toen ook geen twee-partijenstelsel met als machtigste man in het land de door de meerderheidspartij naar voren geschoven "prime minister". De koningen waren omstreeks 1760 nog allerm minst teruggedrongen op het restant van de prerogatieven die Victoria over had toen liberale historici de voorstellingen neerschreven die nu nog in onze leerboeken terug te vinden zijn. Ook de partijen waren omstreeks 1760 - voor zover aanwezig - nog allerm minst de door partijtucht bijeengehouden machtsblokken van de "late Victorians". Zelfs is het nog de vraag of men er verstandig aan doet over de bizarre "patronage" van die tijd zo de staf te breken als te onzent b.v. het handboek van Bartstra nog doet. De veranderingen in de opvattingen over de 18e eeuw zijn tot stand gekomen door het werk van Sir Lewis Namier, wiens werkwijze door veel historici is overgenomen. De kritiek heeft al te vergaande conclusies van "namierieten" met betrekking tot de 17e eeuw ontzenuwd, maar ten aanzien van de zestiende, de achttiende en de eerste helft van de negentiende eeuw is wel gebleken dat men er veel mee kan bereiken.

Voor de tijd van George III - een nog steeds omstreden persoonlijkheid -, wiens kabinetten zeker geen tory-signatuur hadden, heeft het historisch onderzoek grote vorderingen gemaakt met betrekking tot de Engelse reactie op de vrijheidstrijd van de Amerikaanse koloniën en op de Franse Revolutie, en ook ten aanzien van de teruggang van de koninklijke macht en de hernieuwing van het partijwezen. Dit zijn alle zaken die in onze leerboeken - misschien ten onrechte - weinig aan de orde komen. Er wordt meer aandacht besteed aan de Reform van 1832, die in de meeste leerboeken - beslist ten onrechte - wordt gezien als een overwinning zonder meer van de bourgeoisie, en aan het Chartisme, dat nog algemeen een arbeidersbeweging wordt genoemd. Het Ancien Régime heeft in Engeland geen duidelijk eindpunt, maar als men een eindpunt wil zoeken, verdient het aanbeveling zowel 1832 als het Chartisme minstens zozeer te beschouwen als laatste stijptrekkingen van het oud bestel, dan als eerste tekenen van een nieuwe tijd.

J.E. Neale, The Elisabethan House of Commons, London 1949.

J.E. Neale, Elisabeth I and her Parliaments, London, 1953, 1957.

J. Hurstfield, The Elisabethan Nation, A.B.B.C.-publication, London 1964.

J.R. Jones, Britain and Europe in the seventeenth century, Arnold, 1966

M. Ashley, England in the seventeenth century, The pelican history of England

R.H. Tawney, Business and politics under James I, Lionel Cranfield as merchant and minister, Cambridge 1958.

Chr. Hill, "Recent interpretations of the civil war", in Puritanism and Revolution 1958; paperback editie New York 1964.

J.H. Hexter, "Storm over the Gentry", "The myth of the middle class in Tudor England", en "The problem of the presbyterial independents", alle in :

- Reappraisals in History, Longmans 1961.
- P. A. M. Taylor, The origins of the English civil war, Conspiracy, crusade or class conflict?? Problems in European civilisation, Boston 1960.
- R. H. Tawney, Religion and the rise of capitalism, pelican editie.
- L. Stone, The crisis of aristocracy, Oxford 1965.
- H. A. Enno van Gelder, "Tawney's century". T. v. G., 76,3 (1963) p. 299 vlg.
- D. Brunton and D. H. Pennington, Members of the Long Parliament, A. and Unwin 1953.
- H. H. Trever Roper, "Cromwell and his parliaments", Essay's presented to Sir Lewis Namier, Macmillan 1956.
- W. Haller, Liberty and Reformation in the Puritan Revolution, New York 1955.
- J. Frank, The Levellers, Harvard University Press 1955.
- E. H. Kossmann, "Engelse en Franse opstandigheid in de 17e eeuw", T. v. G. 69.1.(1956)
- K. H. D. Haley, Charles II, Hist. Ass. Pamhlet, gen. series nr. 63, London, 1966.
- M. A. M. Franken, Coenraad van Beuningen's politieke en diplomatieke activiteiten in de jaren 1667-1684, diss. Utr. 1966, p. 126-128.
- J. R. Jones, The first Whigs, 1678-1683, Oxf. Un. Press., London 1961.
- M. Ashley, The Glorious Revolution of 1688, London 1966.
- Nesca A. Robb, William of Orange, 2 vols. Heinemann, 1962, 1966.
- Stephen B. Baxter, William III, Longmans 1966.
- L. B. Namier, The Structure of politics at the acession of George III, Macmillan 1929 (Paperback 1961)
- L. B. Namier, England in the age of the American Revolution, Macmillan 1930, paperback 1961
- L. B. Namier, Monarchy and the party system, The Romanes Lecture, Oxford 1952.
- D. J. Roorda, "Sir Lewis Namier, een inspirerend en irriterend historicus", T. v. G. 1962, p. 325 vlg.
- H. Butterfield, George III and the historians, 1957
- R. Pares, King George III and the politicians, Oxford 1953.
- R. Walcott, English politics in the early eighteenth century, 1956.
- J. B. Owen, The rise of the Pelhams, Methuen 1957.
- J. Brooke, The Chatham administration, Macmillan 1956
- I. R. Christie, The end of North's ministry, Macmillan 1958.
- I. R. Christie, Crisis of Empire, Great Britain and the American Colonies 1754-1783, Arnold 1966.
- A. Aspinall, The formation of Cannings ministry, London 1937.
- The later correspondence of George III, ed. A. Aspinall, 3 vols 1783-1801, Cambridge 1962-1967.
- N. Gash, Politics in the age of Peel, London 1951.
- N. Gash, Reaction and Reconstruction in English politics 1832-1852, Oxford 1965.

M. G. Brock, The Reform act of 1832, Britain and the Netherlands I, London 1960.

F. C. Mather, Chartism: the present position of historical studies, Britain and the Netherlands II, Groningen 1964.

A C T U A L I A

GESCHIEDENIS EN POLITIEK

uit de N.R.C. van 14 juni 1968, rubriek Dezer dagen :

Deze lange, te lange zelfrechtvaardiging dient - u raadt het al - ter inleiding van een artikel vol citaten. Deze keer zijn ze uit een artikel van dr. Lea Dasberg, die al eerder eens in deze rubriek paraisseerde, nl. toen een stelling bij haar proefschrift hevig, en niet altijd even heus, aangevallen was geweest.

Die stelling: luidde: "Het uitweiden over de Tweede Wereldoorlog bij het geschiedenisonderwijs is niet het aangewezen middel tot het wekken van historisch bewustzijn bij de schoolgaande generatie en werkt bovendien op gevaarlijke wijze op de sensatiezucht en de gevoelens van valse romantiek bij de leerlingen." Die stelling vonden wij toen (1965) onberispelijk.

Het is min of meer hetzelfde onderwerp dat zij nu behandelt in het maartnummer van Het kind in gezin en school (uitgave van de Ouderraad Amsterdam), in een artikel waarop de onvolprezen Simon Carmiggelt in een "kronkel" onze aandacht vestigde.

Hoe brengen wij de kinderen de betekenis van bezetting en bevrijding bij? Dat is het thema van dr. Dasbergs artikel. Kinderen van wie vaak noch de ouders noch de leraren of onderwijzers de oorlog zelf hebben meegemaakt?

*

Zij constateert nu dat degenen die de oorlog wèl hebben meegemaakt, geneigd zijn hun ervaringen als "einmalig" te beschouwen en ze daardoor minder te betrekken op actuele gebeurtenissen dan de anderen, voor wie de apartheid, Vietnam, de politieke acties in Indonesië, Griekenland enz. herhalingen zijn van het kwaad van 1940-1945.

"Door wat hij zelf heeft meegemaakt slaat de weegschaal van de emotie zozeer door naar de Tweede Wereldoorlog, dat hij alle ellende van daarna niet ondergaat als herhalingen, maar als iets heel anders. Zo ontstaat in hart en hoofd van de vijftiger de scheiding tussen 'geschiedenis' en 'politiek'".

"Het eerste moet onderwezen worden, het tweede mag niet de school in. Het eerste is kennisoverdracht, het tweede indoctrinatie. Voor de meester van 22 is de politieke actie al evenzeer geschiedenis als Pearl Harbor". Waarom zou hij het tweede wel mogen veroordelen, en het eerste niet?

*

"Hier stuiten we op het essentiële probleem dat de vrije wereld de meningsvorming gelijk stelt met indoctrinatie en dat weer met gewetensdwang. En dat door de panische angst dáárvoor niet onder ogen wordt gezien dat de meest openbare school daar desondanks de godganselijke dag mee bezig is als zij Philips II veroordeelt en de illegaliteit bewondert (om maar twee van de duizenden mogelijkke voorbeelden te noemen).

"Om misverstanden te voorkomen: ik pleit hier niet voor het weglaten van Philips en de illegalen uit het onderwijs, maar voor de eerlijke erkenning dat er niet zoiets bestaat als een waardevrije school.

"Er bestaat hoogstens zoiets als een pluralistische school, waar leerlingen en leraren van alle gezindten en politieke en filosofische instellingen bijeen zijn en door wederzijds contact meer dan één mening te horen kunnen krijgen.

"Pas wanneer we dit hebben ingezien hoeven we niet langer bangelijk scheidingslijntjes te gaan trekken tussen 'geschiedenis' en 'politiek' tussen 'geoorloofd' en 'ontoelaatbaar'. Dan pas kunnen we de dingen bij de naam gaan noemen, omdat er genoeg anderen zullen zijn die dezelfde dingen weer bij een andere naam zullen noemen, zodat er geen sprake zal zijn van eenzijdige indoctrinatie.

*

"Vooral in ons moderne onderwijs, waar de leraar beseft dat hij niet alléén, en zelfs niet in hoofdzaak, aan 't woord moet zijn, maar de leerlingen zelf moet laten spreken, zal van gewetensdwang geen sprake zijn, ook niet in een lesje hedendaagse politiek.

"Blijft men echter krampachtig vasthouden aan de scheiding tussen geschiedenis en politiek, dan zal men ervaren dat de leerlingen die scheiding niet accepteren, omdat ze haar niet begrijpen kunnen. In de negen jaar dat ik voor de klas sta heb ik geen dag meegemaakt zonder een vraag van een leerling in de trant van:

"Als Fichte een politieke romanticus was, is de Gaulle het dan ook, juffrouw?"

"Waarom vinden wij nationalisme in Europa achterhaald en gevaarlijk, en in Afrika juist progressief?" Was het verzet tegen de tiende penning niet net zo egoïstisch als het gekanker over de belastingen tegenwoordig?" Als het boek zegt dat Alva zelf eigenlijk niet zo slecht was, maar gebonden was aan zijn opdrachtgever, de Koning, waarom is Eichmann dan wel slecht?"

*

"En het zijn uitsluitend deze momenten in een dag lesgeven die het leraarschap in de geschiedenis zin geven", schrijft dr. Dasberg, die, wat de eenheid tussen geschiedenis en politiek betreft, in hetzelfde nummer bijgevallen wordt door de onderwijzer H. P. Slok, die schrijft:

"Zeker 80 pct. van de kinderen ziet minstens tweemaal per week het nieuws van de televisie. Dat is dan hedendaagse geschiedenis, waar ze direct bij betrokken zijn. We kunnen dan hen proberen te leiden bij wat ze bijv. allemaal over Vietnam zien. Misschien kunnen we hun een gevoel voor relativiteit bijbrengen, waardoor ze gaan denken."

En dát is toch het doel van onderwijs?

BOEKBESPREKINGEN.

M. A. W E S, DAS ENDE DES KAISERTUMS IM WESTEN DES RÖMISCHEN REICHS. (Archeologische Studien van het Nederlands Historisch Instituut te Rome, Deel II), 's Gravenhage, Staatsdrukkerij, 1967. f. 12. --

Het jaartal 476 is een van die tijdsbegrenzungen, over welker betekenis reeds lang wordt gestreden. De gebeurtenissen van dit jaar zijn algemeen bekend. Door het afzetten van de nog onmondige Romulus Augustulus verdween de laatste keizer van het Westelijk deel van het Romeinse Rijk, een gebeurtenis die vaak wordt beschouwd --en dat is het twistpunt-- als het einde van de klassieke Oudheid.

In deze studie behandelt schrijver de vraag of ook de tijdgenoten de val van Romulus Augustulus als een onherroepelijk eindpunt hebben ervaren; en zo ja, welke tijdgenoten en op grond van welke overwegingen? In theorie veranderde er immers in 476 niet veel: Romulus Augustulus was niet eens wettig keizer -- dat was de eerst in 480 overleden, vijf jaar tevoren naar Dalmatië uitgeweken keizer Nepos; de heerschappij van Odoaker werd door Constantinopel nimmer erkend; de Oost-Gotische Theodorik erkende --wederom: in theorie-- steeds de keizer in Constantinopel als opperste heerser. Het éne Romeinse keizerrijk bestond nog steeds al waren grote gebieden in het Westen --tijdelijk?-- door de Barbaren bezet.

In een zeer gedetailleerd maar steeds goed leesbaar betoog maakt Dr. Wes duidelijk, dat de gedachte dat 476 een eindpunt was, ontstaan en gecultiveerd is in de kringen van de Romeinse Senaat. Dáár had men zich nooit kunnen neerleggen bij het feit dat Constantinopel Rome's rol had overgenomen; dáár bleef men dromen van de onverbreekelijke eenheid Rome - keizerschap en van het slechts in Rome bestaانبare "Imperium sine fine". Het is in die kring van Romeinse patriciërs geweest dat men al spoedig 476 ging zien als een onherroepelijk eindpunt. Op goede gronden neemt de auteur aan, dat Quintus Aurelius Memmius Symmachus in zijn verloren gegane werk "Historia Romana" als eerste de ons bekende betekenis van het jaar 476 onder woorden heeft gebracht.

Das Ende des Kaisertums is typisch géén boek voor de leerlingenbibliotheek; het is even typisch wel een werk dat elke docent gelezen dient te hebben eer hij zich kan wagen in een discussie over 476 als einde der Oudheid. Het is voor hem bovendien een prachtig voorbeeld, hoe het schaarse bronnenmateriaal via een uiterst behoedzame aanpak, gepaard aan de moed om met hypothesen te werken, tot een indrukwekkend resultaat kan leiden.

Daarom van harte aanbevolen.

H. Schmitz.

JEVGENIA SEMJONOVNA GINZBURG

DE RADEREN VAN DE WILLEKEUR. Uit het Russisch vertaald door Margaretha
Ferguson. Uitg. A. W. Bruna & Zoon,
Utrecht/Antwerpen.

De schrijfster, docente aan de universiteit te Kazan en redactrice van een regionaal partijblad, overtuigd communiste en getrouwd met een partijfunctionaris, werd in 1937 gearresteerd, zoals zo vele ijverige partijleden met haar. Na de toen gebruikelijke cyclus van sadistische verhoren, valse getuigenissen en verdraaiing van alles wat de beklaagde zei of vroeger gezegd of geschreven had, werd zij veroordeeld tot tien jaar eenzame opsluiting, na twee jaar omgezet in dwangarbeid in Siberië.

Het boek geeft een treffend geschreven relaas van haar ervaringen, vanaf haar arrestatie tot de zomer van 1940; daar houdt het boek abrupt op. De eerste vraag, die de lezing van dit boek achterlaat is: Hoe kan iemand dit allemaal overleefd hebben? Toch is dit de schrijfster gelukt; zij is na de dood van Stalin vrijgelaten en gerehabiliteerd, iets wat slechts weinigen van haar lotgenoten hebben kunnen beleven.

Het manuscript van het boek is uit de Sowjet-Unie gesmokkeld en het eerst in Milaan gepubliceerd. Toch is het geen anti-communistisch boek; het is merkwaardig, hoe mevrouw Ginzburg na al de ellende, die het regime haar heeft bezorgd, een trouw communiste is gebleven en van haar geloof in de marxistische principes herhaaldelijk getuigt.

Wij bevelen dit boek gaarne aan voor docenten en oudere leerlingen. Niet alleen maar om te constateren, dat de gruwelen van het stalinistisch regime niet onder deden voor die van de nazi's, maar vooral om te ervaren hoe sterken van geest nog in de meest deprimerende omstandigheden hun menselijke waardigheid in stand wisten te houden.

G. TAAL.

*

H. ENNO VAN GELDER en JOH. S. BOERSMA,

MUNTEN IN MUNTVONDSTEN, Bussum 1967 (Fibulareeks no. 35)

C. A. DE BRUYN en H. R. REINDERS,

NEDERLANDSE VESTINGEN, Bussum 1967 (Fibulareeks no. 3)

Het is bijna onbegrijpelijk maar het blijkt voor de redactie van de Fibulareeks nog steeds mogelijk in snel tempo boeken van een uitstekende kwaliteit te doen verschijnen. Daarvan getuigen ook de hier aangekondigde delen. Een simpele aankondiging, tevens aanbeveling, kan dus voldoende zijn. Wel vraag ik mij af of de hier behandelde onderwerpen, met name de Munten in Muntvondsten, niet wat te specialistisch zijn om de doorsnee in-geschiedenis-geïnteresseerde leerling te boeien. Wat dit betreft is het boekje over de Nederlandse vestingen, dat bovendien voorzien is van een zeer nuttige verklarende woordenlijst en een

overzicht van nog bestaande belangrijke vestingwerken, ongetwijfeld aantrekkelijker. Voor het overige niets dan lof voor de bekwame en heldere wijze waarop de auteurs van beide boekjes hun onderwerp behandeld hebben.

H. SCHMITZ.

*

F. L. DIEKERHOFF. DE OORLOGSVLOOT IN DE ZEVENTIENDE EEUW.

Fibula - Van Dishoeck - Bussum 1967.

Fibulareeks No. 33. Prijs : f. 6.90.

Wanneer er al één periode uit de vaderlandse geschiedenis bekend is, dan is het wel de "Gouden Eeuw". De namen van Rembrandt en De Ruyter kent iedereen; zelfs in het buitenland, waar de geschiedenis van ons volk maar zeer ten dele gekend wordt, heeft men deze namen wel horen noemen.

Gaat men evenwel wat dieper op de zaken in, dan blijken velen toch maar zeer oppervlakkige noties te hebben aangaande deze beroemde periode. Daarom was het een goede gedachte van de redactie van de Fibulareeks, de marine-historicus Diekerhoff een boekje te laten schrijven over onze oorlogsvloot, waar-toe hij, als oud-koopvaardij- en marine-officier stellig bekwaam was.

Zo gaat hij na, hoe de Nederlandse vloot ontstaan is; haar typische organisatie in de z.g. admiraliteiten en het ontstaan daarvan. De herkomst en de praktijk van de befaamde convooi- en licentgelden worden duidelijk uiteengezet. We lezen allerlei wetenswaardigs over de verschillende typen van oorlogsschepen: Met roeiers bemande vaartuigen werden weinig gebruikt, omdat het weer te ruw was, om de riemen behoorlijk te kunnen hanteren. Langzamerhand verdwijnt het tot oorlogsbodem getransformeerde koopvaardischip en na de Eerste Engelse Oorlog komen ook bij de Nederlandse marine vrijwel uitsluitend specifieke oorlogsbodems in actie. Verder vertelt de schrijver ons over de opbouw van de vloot, de structuur der schepen, de bewapening, het leven aan boord, de navigatiemiddelen en het zeegevecht.

Het valt buiten het karakter van deze aankondiging dit alles uitvoerig te gaan recapituleren. Terloops streepten we een aantal interessante opmerkingen aan: de schout-bij-nacht was belast met het toezicht op de achterhoede (rear-admiral) en moest die achterhoede "bij nacht schouwen", d.w.z. er op toezien dat 's nachts geen schepen achterbleven.

De harnessen op de portretten van onze vlootvoogden zijn ofwel statie-harnassen, die zij als beloning ten geschenke hadden gekregen, ofwel - en dat meestal - rekvisieten uit het atelier van de schilder. Hoe de vloot bemand werd blijkt samen te hangen met de gehele maatschappelijke structuur van de zeeprovinciën, waarbij bij de werving 'zachte dwang' niet ontbrak. Een eigenlijke opleiding voor zeeofficieren bestond nog niet. Zelfs admiraals waren hun loopbaan als 'maat' begonnen. Het zal niet algemeen bekend zijn, dat De Ruyter zelfs als opperbevelhebber nog kippen hield aan boord van zijn vlaggeschip. Het werk van de vlootpredikant was - ook toen - niet gemakkelijk.

Eén hunner sprak van zijn varende gemeente eens als een 'ecclesia porcorum' (zwijnenkerk).

Uit het bovenstaande moge blijken, dat wij Diekerhoff's boek met genoeg gelezen hebben; heel wat vage noties aangaande onze maritieme geschiedenis werden door de lectuur nader omlijnd.

Rest ons te vermelden, dat aan het boek is toegevoegd een gedetailleerde en duidelijke beschrijving van de belangrijkste zeeslag, die onze marine geleverd heeft; die bij Schoneveld, van de hand van wijlen de bekende marine-historicus Warnsinck.

Illustraties, bijlagen en register maken het boek zeer bruikbaar voor wie nader op enig detail in wil gaan. Voor 'eindexamen-onderwerp' zeer geschikt.

REYERS.

DR. J. W. FORSMA. GIDS VOOR NEDERLANDSE ARCHIEVEN.

Fibula - Van Dishoeck. Bussum 1967.

Fibula-Reeks No. 21. Prijs f. 6.90.

Voor velen zal de wereld der archieven een min of meer gesloten domein wezen, waarvan zij niet weten, wat er op dit terrein gebeurt, noch wat degenen, die daar werkzaam zijn voor taak hebben.

Voor deze onbekenden in de wereld der archieven heeft de rijksarchivaris te Groningen dit boekje geschreven, dat een uitstekende introductie vormt.

De schrijver gaat allereerst na wat een archief is "het geheel der geschrevenen getekende en gedrukte bescheiden" stond in de Handleiding voor het ordenen van archieven van 1898. De archiefwet van 1962 spreekt van "bescheiden door de overheidsorganen ontvangen en opgemaakt". Een ruimere definitie dus die er op wijst, dat ook in de archiefwetenschap de tijd niet is blijven stilstaan: geluidsbanden, films e.d. vormen tegenwoordig een waardevolle bron van historische kennis. Hoewel de mogelijkheid dat met microfilms e.d. vervalsingen worden gepleegd geenszins buitengesloten is.

In het kort gaat de schrijver de geschiedenis van het Nederlandse archiefwezen na: Ook in dit opzicht heeft de Franse tijd de grondslagen gelegd waarop feitelijk de tegenwoordige organisatie nog berust. De eerste archivaris der Bataafse Republiek werd Mr Hendrik van Wijn. Even heeft het onheil gedreigd, dat in 1812 een groot deel der Nederlandse archieven naar Parijs zou worden overgebracht. Door de val van Napoleon is dit plan niet uitgevoerd en in 1814 werd Van Wijn in zijn functie hersteld.

Natuurlijk wordt over de betekenis van R. C. Bakhuizen v. d. Brink als rijksarchivaris uitvoerig gehandeld. Niettemin werd het archivarisschap nog dikwijls als een erebaantje beschouwd. Bovendien ontbrak in ieder archiefgebouw kunstlicht, zodat in de weken voor Kerstmis de ambtenaren "dikwijls in diepe duisternis duimen zaten te draaien".

Een moeilijke vraag is, welke archiefstukken men op den duur zal mogen vernietigen, welke niet. Eén voorbeeld: het oud archief van het departement van onderwijs ontving in de jaren 1964 en 1965 resp. 345 en 278 meter dienststukken. Vernietigd werden over dezelfde jaren 250 en 320 meter.

We noemden reeds de uit 1898 daterende "Handleiding voor het ordenen van archieven" van de hand van Mr S. Muller Fzn., Mr. J.A. Feith en Mr. R. Fruin. Ze heeft ook buiten ons land zeer de aandacht getrokken en werd zelfs in het Portugees vertaald. (voor Brazilië).

Van de archieven wordt voor de meest onderscheiden doeleinden gebruik gemaakt: in de Tweede Wereldoorlog kon een inschrijving in één of ander archief beslissend zijn over leven of dood. Ook bij de jacht op legendarische erfenissen zoals van Neeltje Pater, komen de archieven te pas. De Mormonen laten op grote schaal microfilms maken t.b.v. hun Genealogical Society te Salt-Lake-City. Aldus wordt een belangrijk "schaduwarchief" gevormd. Zulke "schaduwarchieven" in de vorm van microfilms bieden wellicht nog mogelijkheden historische gegevens te behoeden tegen het geweld van een moderne oorlog.

Tenslotte handelt de schrijver in het kort over de z.g. historische hulpwetenschappen: handschriftkunde, oorkondenleer, tijdrekenkunde enz.

Kortom: binnen het bestek van amper 100 blz. heeft de schrijver op zeer leesbare wijze, heel wat meegedeeld, dat menigeen die geïnteresseerd is in de wereld der archieven, en dat zijn niet alleen volwassenen, maar ook scholieren, zeer zal boeien.

Het boekje is, als alle Fibula-uitgaven, keurig uitgevoerd en goed geïllustreerd.

REYERS.

POSTACADEMIALE VORMING GESCHIEDENISLERAREN

V. G. N.

Collegedagen oktober 1968.

Alkmaar - 23 oktober

Docent: Prof. Dr. E. Zürcher, Rijnzichtweg 13, Oegstgeest, tel. 01710-53399
Onderwerp: 16.00 uur: De "culturele revolutie" in het huidige China
19.00 uur: vervolg middagcollege.

Amsterdam - 23 oktober

Docent: Prof. Dr. Z. R. Dittrich, Montessorilaan 16, Zeist. Tel. 030-13837
Onderwerp: 16.00 uur : De Sowjetunie na de W.O. II
19.00 uur : vervolg middagcollege.

Arnhem - 15 oktober

Docent: Prof. Dr. Z. R. Dittrich, Montessorilaan 16, Zeist. Tel. 030-13837.
Onderwerp: 16.00 uur De Sowjetunie na de W.O. II
19.00 uur Vervolg middagcollege

Den Bosch - 16 oktober

Docent: Prof. Dr. J. W. Schulte Nordholt, Groot Hoefijzerlaan 32a, Wassenaar
Tel. 01751-9292.

Onderwerp: 16.00 uur: Wilson en Versailles.
19.00 uur: vervolg middagcollege.

Breda - 10 oktober

Docent : Drs. R. de Jong, Da Costakade 6'', Amsterdam. Tel. 020-122011.

Onderwerp: 16.00 uur: Latijns Amerika
19.00 uur: vervolg middagcollege.

Eindhoven - 15 oktober

Docent : Dr. D. J. Roorda, Wilhelminastraat 31, Leiderdorp, tel. 01710-25681

Onderwerp: 16.00 uur: De Engelse geschiedenis in onze leerboeken en lessen.
19.00 uur: vervolg middagcollege.

Goes - 17 oktober

Docent : Dr. E. E. G. Vermeulen, Kamperbergerweg 3b, Arnhem. Tel. 08300-
30269

Onderwerp: 16.00 uur: Identiteit tussen geschiedenis en historisch proces.
19.00 uur: vervolg middagcollege.

Groningen - 16 oktober

Docent : Prof. Dr. H. Baudet, Kamplaan 5, Groningen. Tel. 05900-31601
(37848)

Onderwerp: 16.00 uur Nederland en het verlies van zijn imperium.
19.00 uur vervolg middagcollege

Den Haag - 18 oktober

Docent : Prof. Dr. Th. P. van Baaren, Hereweg 86a, Groningen. Tel. 05900-55510

Onderwerp: 16.00 uur: Antieke godsdiensten
19.00 uur: vervolg middagcollege

Haarlem - 16 oktober

Docent : Dr. K. L. Roskam, Eikenlaantje 13, Huizen N. H. Tel. 02952-1007.

Onderwerp: 16.00 uur: De ontwikkeling in Zuid Afrika sinds 1910
19.00 uur: vervolg middagcollege.

Hengelo - 22 oktober

Docent : Prof. Dr. Th. P. van Baaren, Hereweg 86a, Groningen. Tel. 05900-
55510

Onderwerp: 16.00 uur: De godsdienst der prehistorie
19.00 uur: vervolg middagcollege.

Leeuwarden - oktober

Docent: gevraagd B. A. Sijes, Z. Jansestraat 19hs., Amsterdam. Te. 020-57535

Onderwerp: 16.00 uur: De Gestapo
19.00 uur: vervolg middagcollege

Maastricht - 15 oktober

Docent : Drs. A. M. van der Woude, Kazernelaan 15, Ede. Tel. 08380-13093.

Onderwerp: 16.00 uur: Historische Demografie
19.00 uur: vervolg middagcollege.

Rotterdam - 15 oktober

Docent : Dr. A. Th. van Deursen, Maluslaan 11, Amstelveen. Tel. 02964-14209

Onderwerp: 16.00 uur : Oldenbarnevelt
19.00 uur : vervolg middagcollege

Utrecht - 15 oktober

Docent : Drs. J. D. Thijs, Laan van Poot 428, Den Haag. Tel. 070 - 360195

Onderwerp: 16.00 uur: Chinese emigranten in Zuidoost Azië.
19.00 uur: vervolg middagcollege.

Venlo 22 oktober

Docent : Prof. Dr. A.F. Manning, Hazenkampseweg 69, Nijmegen.
Tel. 08800 - 53248

Onderwerp: 16.00 uur : De geschiedschrijving van de koude oorlog.
19.00 uur : vervolg middagcollege.

Zutphen - 18 oktober

Docent : Prof. Dr. I. J. Brugmans, Olympiaplein 65, Amsterdam. Tel. 020-
725530.

Onderwerp: 16.00 uur : De economische ontwikkeling van de V.S. in de 20e eeuw
19.00 uur : vervolg middagcollege.

Zwolle - 15 oktober

Docent : Jkvr. Dr. J. M. van Winter, Brigittenstraat 20a, Utrecht. Tel. 030-13837
(Inst. Middeleeuwse Geschiedenis)

Onderwerp: 16.00 uur : Ridderschap en ridderidealen.
19.00 uur : vervolg middagcollege.

Collegedagen November 1968.

Alkmaar - 14 november

Docent : Dr. K. L. Roskam, Eikenlaantje 13, Huizen. N.H. Tel. 02152-1007

Onderwerp: 16.00 uur: De ontwikkeling in Zuid-Afrika sinds 1910.
19.00 uur: vervolg middagcollege.

Amsterdam - 26 november

Docent : Drs. L. C. Biegel, Pieter Lastmankade 39 bis, Amsterdam. Tel. 020-
737711.

Onderwerp: 16.00 uur: Afro-Aziatisme en Niet-gebondenen.
19.00 uur: vervolg middagcollege.

ATTENTIE! ZIE VOOR ARNHEM 13 NOV.
pag. 215

Den Bosch - 13 november

Docent : Prof. Dr. A. B. Breebaart, Vogelkerslaan 34, Amstelveen. Tel. 02964-
11607

Onderwerp: 16.00 uur: Ideologie en realiteit met betrekking tot het Romeinse
Principaat.
19.00 uur: vervolg middagcollege.

Breda - 14 november

Docent : Prof. Dr. A.F. Manning, Hazenkampseweg 69, Nijmegen.

Tel. 08800-53248

Onderwerp: 17.00 uur: De geschiedschrijving van de koude oorlog
19.00 uur: vervolg middagcollege.

Eindhoven - 13 november

Docent : Drs. R. de Jong, Da Costakade 6'', Amsterdam. Tel. 020-122011.

Onderwerp: 16.00 uur: Latijns Amerika
19.00 uur: vervolg middagcollege.

Goes - 13 november

Docent : Dr. A. Th. van Deursen, Maluslaan 11, Amstelveen. Tel. 02964-14209

Onderwerp: 16.00 uur : Oldenbarnevelt
19.00 uur : vervolg middagcollege

Groningen - 7 november

Docent : Drs. L. C. Biegel, Pieter Lastmankade 39bis, Amsterdam. Tel. 020-

Onderwerp: 16.00 uur: Afro-Aziatisme en Niet-gebondenen. 737711
19.00 uur: vervolg middagcollege

Den Haag - 12 november

Docent: Dr. D. J. Roorda, Wilhelminastraat 31, Leiderdorp. Tel. 01710-25681

Onderwerp: 16.00 uur: De Engelse geschiedenis in onze leerboeken en lessen
19.00 uur: vervolg middagcollege

Haarlem - 13 november

Docent : Prof. Dr. A. J. Bornewasser, Tilburgseweg 173, Gooisre. Tel. 04250-
34979

Onderwerp: 16.00 uur: Kerk en Staat in Europa rond 1800
19.00 uur: vervolg middagcollege.

Hengelo - 14 november

Docent : Jkvr. Dr. J. M. van Winter, Brigittenstraat 20a, Utrecht. Tel. 030-
13837
(Inst. Middeleeuwse Gesch.)

Onderwerp: 16.00 uur : Ridderschap en ridderidealen.
19.00 uur : vervolg middagcollege

Leeuwarden - 15 november

Docent : Dr. A. F. Mellink, A. Kuiperlaan 98, Groningen. Tel. 05900-50965.

Onderwerp: 16.00 uur: Troelstra en het socialisme in Nederland tot + 1900
19.00 uur: vervolg middagcollege

Maastricht - 19 november

Van weeg 50, De Kuippe.

Docent : Dr. G. Harmsen, Zuid-Hollandstraat 32 ' ', Amsterdam. Tel. 020-426684

Onderwerp: 16.00 uur : De geschiedschrijving van de koude oorlog.
19.00 uur : vervolg middagcollege.

Rotterdam - 20 november

Docent: Prof. Dr. E. Zürcher, Rijnzichtweg 13, Oegstgeest. Tel. 01710-53399

Onderwerp : 16.00 uur de "culturele revolutie" in het huidige China
19.00 uur vervolg middagcollege.

Utrecht - 14 november

Docent : Prof. Dr. J. W. Schulte Nordholt, Groot Hoefijzerlaan 32a, Wassenaar

Onderwerp : 16.00 uur : The Negro-Revolt 1962-'64. Tel. 01751-9292
19.00 uur : vervolg middagcollege.

Venlo - 11 november

Docent : Dr. J. J. Woltjer, Prinses Beatrixlaan 40, Oegstgeest. Tel. 01710-52574

Onderwerp : 16.00 uur: Partijen in de 17e eeuw in de Nederlanden
19.00 uur: vervolg middagcollege

Z utphen - 15 november

Docent : Dr. C. Augstijn, Corn.v. Alkemadestraat 9, Amsterdam.
Tel. 020 - 153079

Onderwerp : 16.00 uur: Erasmus als exponent van het Bijbels Humanisme
19.00 uur: vervolg middagcollege.

Zwolle - 21 november

Docent : Dr. A. F. Mellink, A. Kuiperlaan 98, Groningen. Tel. 05900-50965

Onderwerp : 16.00 uur : Het Anabaptisme der 16e eeuw in hedendaagse visie
19.00 uur : vervolg middagcollege.

ARNHEM - 13 NOVEMBER

Docent: Drs. J. D. Thijs, Laan van Poot 428, Den Haag. Tel. 070-360195.

Onderwerp: 16.00 uur : Het communisme in Azië
19.00 uur : vervolg middagcollege

RAAD VAN ADVIES

Prof. Dr. J. C. Boogman (Univ. Utrecht), Prof. Dr. A. E. Cohen (Univ. Leiden)
Prof. Dr. A. F. Manning (Univ. Nijmegen), Prof. Dr. A. B. Breebaart (G. U. A'dam)
Prof. Dr. M. C. Smit (V. U. A'dam), Prof. Dr. E. H. Waterbolk (Univ. Groningen),
Dr. J. L. P. Brants (Insp. VHMO), J. W. Fossen (Hfd. insp. Kweeksch.)

KERNCOMMISSIE

Drs. G. A. J. Giezeman, Dirk v. Voorburglaan 16, Voorburg, tel. 070-868123.

Voorzitter: algeh. leiding en univ. cursussen.

W. J. A. v. d. Berg, Teunisbloemplein 50, Den Haag, tel. 070-689866.

1e Vice-voorzitter: conferenties.

Drs. J. C. Visser, Antonie Duyckstraat 66, Den Haag, tel. 070-555671.

2e Vice-voorzitter: beleid collegedagen en contact met sprekers.

P. Knoppers, N. Parklaan 138, Scheveningen-Den Haag, 1e secretaris.

J. C. M. Greep, Middelweg 104, Wassenaar, tel. 01751-6387.

2e secretaris: organisatie en administratie van de collegedagen.

H. van Unnik, Pomonaplein 21, Den Haag, tel. 070-680355.

Postrekening 527314 t.n.v. penningmeester Commissie Postacademiale

Vorming der V. G. N., 's Gravenhage.

De bijdrage voor de deelnemers aan de postacademiale colleges is f. 10.-

(leden V. G. N.) of f. 15.- (niet-leden).

LEDEN MET ZELFSTANDIGE TAKEN CONTACTPERSONEN DER RAYONS

Drs. A. Plaatsman, Haydnlaan 18, Groningen, tel.: 05900-35119

(rayon 1: Groningen, Leeuwarden, Zwolle)

J. P. Pilger, Kinkelenburglaan 2, Arnhem, tel. 08300-31190.

(rayon 2: Arnhem, Hengelo, Zutphen)

Drs. J. H. Bierling, Saturnusstraat 72, IJmuiden, tel.: 02550 - 7997

(rayon 3: Noord-Holland)

Dr. M. T. J. v. d. Vorst, Spotvogellaan 35, Den Haag, tel. 070 - 685609.

(rayon 4: Zuid-Holland en Utrecht)

Dr. F. Vercauteren, Dr. Mollerlaan 1, Waalwijk, tel.: 04160 - 2902

(rayon 5: Zeeland en Noord Brabant)

Drs. L. Nelissen, Kon. Emmaplein 16, Maastricht, tel. 04400 - 15928

(rayon 6: Limburg)

PORTEFEUILLES

Dr. J. Swart, Industrieweg 26, Assen, tel. 05920 - 3006.

PUBLICATIES: Drs. R. H. Cools, Zijdeweg 57, Wassenaar, tel. 01751 - 8215.

KRINGSECRETARIATEN:

Alkmaar: Honthorstlaan 19, Amsterdam: Titiaanstraat 33/I;

Arnhem: Hommelseweg 486; Den Bosch: Buxtelseweg 48, Vught;

Breda: Biesdonkweg 65; Eindhoven: Hoogstraat 301 A;

Goes: Valckeslorlaan 89, Groningen: Achter 't Hout 1, Roden;

Den Haag: Kijkduinstraat 990, Haarlem: Da Costalaan 46, Driehuis;

Heerlen: Eykhagen college, Leenderkapelweg 27, Schaesberg;

Hengelo: Curaçaostraat 67, Leeuwarden: Altenastreek 21, Dokkum;

Maastricht: Passementmakersdreef 30, Rotterdam: Jan Evertsenplaats 229;

Utrecht: Boreelstraat 21, Hilversum: Venlo: Groenstraat 244;

Zutphen: Deventerweg 58, Zwolle: Steinstraat 9, Kampen.

GRIEKSE MYTHEN NAVERTELD

Robert Graves

MYTHEN VAN DE OUDE GRIEKEN

Met illustraties van Joan Kiddel Monroe

Gebonden f 6,50

Dit boek bevat 27 Griekse mythen, waarin vrijwel de gehele Griekse godenwereld in zijn ingewikkelde verhoudingen en onderlinge tegenstellingen wordt weergegeven. De index vergemakkelijkt het snel opzoeken van een bepaalde persoon. In dit werk heeft de schrijver gepoogd een moderne versie van deze mythen voor de jeugd te geven.

Robert Graves

HET BELEG EN DE VAL VAN TROJE

Met illustraties van Walter Hodges

Gebonden f 6,50

In deze uitgave wordt ook de voorgeschiedenis en de nasleep van de Trojaanse oorlog vermeld. De gedichten van Homerus zijn volstrekt niet de enige bron van de legende: ongeveer tweederde van dit boek is ontleend aan andere Griekse en Latijnse schrijvers. Dit is waarschijnlijk de eerste moderne poging om het hele verhaal van de stichting van Troje af tot aan de thuiskomst van de overwinnende Grieken te vertellen in een beknopt boek voor jongens en meisjes.

Verkrijgbaar bij de boekhandel en

N.V. W. J. THIEME & CIE - Postbus 7 - ZUTPHEN - Tel. 05750 - 38 43 *

EIGENTIJDS LEREN

Een nieuwe serie uitgaven van de Stichting Onderwijs Oriëntatie waarin samenwerken
J. M. Meulenhoff, J. Muusses, P. Noordhoff, Nijgh en Van Ditmar, Spruyt,
Van Mantgem en De Does, W. J. Thieme & Cie.

In de serie Eigentijds leren zijn verschenen:

Geprogrammeerd leren in didactisch perspectief
door W. P. Janssen
gebonden f 7,90

Programming in de praktijk
Een experiment met geprogrammeerde instructie
door Drs. Chr. Boormeester
gebonden f 9,25

Mogelijkheden en grenzen van het brugjaar
door Dr. Ir. P. C. van de Griend
gebonden f 9,25

Studielessen in Osdorp
door Drs. J. A. M. Carpay en Drs. Geke Linker
gebonden f 10,50

Besteladres: J. MUUSSES N.V., postbus 13, PURMEREND
Levering ook via de boekhandel.